

Reactie op internetconsultatie Wet Toekomst Pensioenen

Utrecht, 12 februari 2021

Koninklijk Actuarieel Genootschap
Groenewoudsedijk 80
3528 BK Utrecht

Reactie op internetconsultatie Wet Toekomst Pensioenen

Inleiding

Op 16 december 2020 publiceerde het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) de internetconsultatie over het conceptwetsvoorstel Toekomst Pensioenen. Het wetsvoorstel maakt deel uit van het bredere Pensioenakkoord en beschrijft de nieuwe regels voor het pensioen dat werknemer en werkgever samen opbouwen. Het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG) levert graag een bijdrage aan dit uiterst relevante maatschappelijke thema en geeft in deze notitie een reactie op de internetconsultatie. In de eerste plaats op een aantal technische aspecten in relatie tot de onderdelen:

- Kostendeekkende premie
- Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV)
- Voorzetting FTK (Vereist Eigen Vermogen (VEV), toeslaggrens en hersteltermijn)
- Transitie-FTK

Aansluitend wordt ingegaan op de term projectierendement, het nabestaandenpensioen en risicodekkingen.

Het AG is graag bereid met de deskundigen van SZW en De Nederlandsche Bank (DNB) in gesprek te gaan over het conceptwetsvoorstel.

Kostendeekkende premie

In het conceptwetsvoorstel is aangegeven dat artikel 128 van de Pensioenwet vervalft. In de memorie van toelichting is aangegeven dat de bepalingen alleen relevant zijn voor uitkeringsovereenkomsten en niet voor premieovereenkomsten.

Alhoewel geen kostendeekkende premie meer is vereist ten aanzien van het toegezegd ouderdomspensioen/ partnerpensioen wijzen wij erop dat bepaalde elementen van de huidige kostendeekkende premie ook in het nieuwe pensioenstelsel blijven bestaan, zoals:

- *Risicodekkingen (overlijden, arbeidsongeschiktheid)*
In de feitelijke premie worden opslagen voor risicodekkingen opgenomen. Het is zaak dat deze opslagen kostendeekkend zijn.

Daarbij zal de kostprijs van de risicodekking afhankelijk zijn van het initiële kapitaal dat nodig is voor de uitkeringen bij overlijden en/of arbeidsongeschiktheid en de premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid. De hoogte van het kapitaal zal mede afhankelijk zijn van gemaakte keuzes (projectierendement of risicovrije rente in uitkeringsfase) en de wijze waarop de technische voorziening voor de premievrije voortzetting wordt gevormd (mogelijk een risicovrije rente met eventuele ingerekende toeslag¹). In geval van het volledig verzekeren van de

¹ Dit is mede afhankelijk van de vraag in hoeverre het oogmerk is om de premievrije voortzetting welvaarts- of waardevast te houden.

toezegging kan worden aangesloten bij de verzekeringspremies, zoals nu ook geregeld is voor volledig verzekerde fondsen².

- *Opslagen voor uitvoeringskosten (direct en toekomstig)*
In de feitelijke premie worden opslagen voor uitvoeringskosten opgenomen. Het is zaak dat deze opslagen kostendekkend zijn.

Inzake de uitvoeringskosten en risicopremies is in de memorie van toelichting aangegeven dat de vergoedingen hiervoor niet mogen worden aangewend voor hogere aanspraken op ouderdomspensioen en partnerpensioen. Dat onderstreept het belang van het heffen van een ex-ante kostendekkende premie, waarmee voorkomen wordt dat er ex-ante resultaten ontstaan. Maar ook dan zullen er ex-post resultaten ontstaan. Het lijkt logisch om deze jaarlijkse resultaten bij pensioenfondsen net zo te behandelen als het micro langlevens-sterfteresultaat en in geval van een wijziging van de kostenvoorziening (naar aanleiding van een periodieke toetsing) als het macro langlevens-sterfteresultaat. Het is in ieder geval goed hieraan nader aandacht te besteden in de lagere regelgeving.

- *Solvabiliteit (MVEV³)*
Als gevolg van Europese regelgeving blijft het ook in het nieuwe pensioenstelsel noodzakelijk om een MVEV aan te houden. Op grond van de huidige regelgeving dient in de feitelijke premie hiervoor een toereikende opslag te worden opgenomen.

In dit kader merken wij op dat het verband tussen het MVEV en de aangroei van de verplichtingen minder direct is dan het verband tussen het VEV en de aangroei van de verplichtingen. Het MVEV is namelijk gekoppeld aan uitvoeringskosten (tenzij beheerkosten voor langer dan 5 jaar zijn vastgelegd) en hoogte van de risicokapitalen. Daarnaast kan het meer voor de hand liggen om een eventuele vrijval van het MVEV over uitkeringen (als beheerkosten langer dan vijf jaar zijn vastgelegd) met eventuele aangroei te salderen, aangezien toeslagverlening geen nevendoelelstelling is zoals in het huidige contract.

Het kan gegeven het bovenstaande ook goed zijn te overwegen of er alternatieve mogelijkheden zouden moeten zijn om het MVEV in stand te houden naast het vraagstuk over de initiële vorming (zie ook hierna).

Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV)

In de memorie van toelichting is aangegeven dat een MVEV moet worden aangehouden in het nieuwe pensioenstelsel. Wij gaan ervan uit dat in verdere regelgeving de initiële

² De toezichthouder heeft in de Q&A inzake de [kostendekkende premie bij herverzekerde fondsen](#) aangegeven dat het voor volledig verzekerde fondsen niet nodig is een kostendekkende premie ten aanzien van de verplichtingen te hanteren die boven of onder het niveau van de premie ligt die aan de verzekeraar wordt afgedragen.

³ Alhoewel ten aanzien van de solvabiliteit wordt verwezen naar het vereist eigen vermogen (artikel 132 PW), heeft de toezichthouder in de Q&A inzake de [kostendekkende premie bij herverzekerde fondsen](#) aangegeven dat het uitgangspunt van de wetgever is dat automatisch ook een opslag voor het MVEV (artikel 131 PW) wordt gegeven. In de Q&A over de [beschikbare premiereregeling](#) heeft de toezichthouder eveneens aangegeven dat een MVEV afzonderlijk naast de spaarkapitalen moeten worden opgebouwd.

vorming (bij al dan niet invaren) en de wijze van het in stand houden van het MVEV in het nieuwe pensioenstelsel nader worden uitgewerkt, alsook een handvat wordt gegeven bij de invulling van het risicokapitaal ten behoeve van het MVEV.

Initiële vorming

Bij invaren zou een deel van het bestaande vermogen afgezonderd kunnen worden als aan te houden MVEV (op dit moment geen onderdeel van de gemaakte berekeningen).

- Als niet wordt ingevaren, is die ruimte er niet. Het lijkt niet wenselijk het MVEV dat moet worden aangehouden ten aanzien van een pensioenregeling onder het nieuwe pensioenstelsel, te moeten onttrekken uit het vermogen dat niet wordt ingevaren.⁴
- Als niet wordt ingevaren, zal het MVEV (voor de nieuwe pensioenregeling) in de eerste jaren relatief hoog zijn ten opzichte van de verplichtingen. In dat kader merken wij op dat de toezichthouder thans voor startende pensioenfondsen/ kringen in praktijk toestaat dat tijdelijk een lager MVEV kan worden aangehouden (een maximum percentage van de TV).
- Kortom, de vraag ligt voor in welke mate pensioenfondsen de ruimte krijgen om het MVEV in het nieuwe pensioenstelsel op te bouwen, uit welke bronnen dit kan worden gefinancierd (bijvoorbeeld analoog aan de solidariteitsreserve) en welke ruimte er is om het MVEV (voor de nieuwe pensioenregeling) tijdelijk lager vast te stellen.

Wij stellen voor om het MVEV voor de nieuwe pensioenregeling te financieren via een opslag in de feitelijke premie, waarbij pensioenfondsen bij de toezichthouder een verzoek kunnen indienen om tijdelijk een lager MVEV aan te houden.

Instandhouding

Het is van belang dat ook in het nieuwe pensioenstelsel de mogelijkheden/ vereisten om het MVEV in stand te houden, helder zijn en aan te geven in hoeverre het kortingsinstrument hierbij nog een rol kan spelen. Het is in eerste aanleg niet passend bij de aard van de beide contracten in het nieuwe pensioenstelsel om een kortingsmaatregel door te voeren om over het MVEV te beschikken. Ook als er onder het nieuwe stelsel sprake zou zijn van een premievrij contract.

Risicokapitalen

Ten behoeve van de vaststelling van het MVEV dienen de risicokapitalen van de pensioenregeling te worden vastgesteld. Ons inziens dienen deze risicokapitalen zo goed mogelijk het daadwerkelijke risico van de pensioenregeling te weerspiegelen. Om die reden stellen wij voor dat de risicokapitalen – net als bij de kostendekkende premie – afhankelijk zijn van het initiële kapitaal dat nodig is voor de uitkeringen bij overlijden en/of arbeidsongeschiktheid en de premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid.

⁴ Uiteraard is sprake van een financieel geheel, maar een pensioenfonds zal zoveel mogelijk eventuele tekorten afzonderlijk willen bezien.

Voorzetting FTK

Vereist Eigen Vermogen (VEV)

Het standaardmodel voor de vaststelling van het VEV is herzien in 2015 (op basis van een onderzoek uit 2011). Aangezien voor vastgestelde uitkeringen het aanhouden van een vereist eigen vermogen blijft gelden, is het van belang de parameters van het standaardmodel periodiek te blijven herijken.

Toeslaggrens en hersteltermijn

Aangezien nieuwe pensioenopbouw niet meer is toegestaan in het huidige FTK en invaren de standaard wordt, verandert de karakteristiek van de deelnemerspopulatie met toezeggingen onder het huidige FTK. De deelnemers zullen gemiddeld ouder zijn (of mogelijk alleen de uitkeringsfase betreffen). Het is denkbaar dat het gemiddelde risicoprofiel van de pensioenfondsen waarop het huidige FTK betrekking heeft (zeker op langere termijn) daarom fors afneemt. De vraag is of de generieke toeslaggrens van 110% en de regels van toekomstbestendige indexatie dan nog wel voldoende passend zijn. Het is goed om ook voor dit aspect aandacht te hebben. Voor de hersteltermijn hebben fondsen nu reeds de mogelijkheid om een bij de deelnemerspopulatie passende periode (mogelijk een kortere periode dan 10 jaar) te hanteren.

Transitie-FTK

Als en zolang pensioenfondsen gebruik maken van het transitie-FTK gelden tijdelijk andere regels met betrekking tot kortingen en toeslagverlening. Pensioenfondsen mogen uitsluitend gebruik maken van het transitie-FTK als zij besloten hebben om in te varen of als het nog niet duidelijk is of er wordt ingevaren.

Berekening HBT en URM

Ten behoeve van de informatievoorziening aan de deelnemers over hun pensioen in een verwacht, optimistisch en pessimistisch scenario dienen prognoseberekningen te worden gemaakt. Doorgaans worden deze berekeningen gebaseerd op de berekeningen ten behoeve van de haalbaarheidstoets.

De haalbaarheidstoets is een scenario-analyse over een periode van 60 jaar. Voor pensioenfondsen in het transitie-FTK dient er ons inziens nadere regelgeving te komen op welke wijze de haalbaarheidstoets c.q. de verwachte pensioenen worden geprognoseerd. Immers, voor gebruikmaking van het transitie-FTK is het uitgangspunt dat wordt ingevaren. In dat geval ligt het niet voor de hand een zestigjarige prognose door te rekenen op basis van het huidige FTK of het transitie-FTK (dat per definitie tijdelijk is). Tegelijkertijd zien wij dat, zolang de pensioenregeling onder het nieuwe pensioenstelsel nog niet definitief is vastgesteld, doorrekening van de haalbaarheidstoets op basis van het huidige FTK mogelijk het enige alternatief is. In de communicatie met de deelnemers dient hier terdege aandacht aan geschonken te worden.

Pensioentaal: projectierendement

Het nieuwe pensioencontract biedt een kans om pensioen eenvoudiger te maken. Voor deelnemers, maar ook voor alle andere belanghebbenden. In de stukken over het nieuwe contract die nu in de internetconsultatie zijn aangeboden staat de term 'projectierendement'. Onderstaand wordt kort uiteengezet hoe de wetgever het 'projectierendement' op dit moment hanteert en op welke wijze het in meer samenhang kan.

De concept wetteksten zijn helder. Projectierendement is het ingerekende toekomstig rendement voor de vaststelling van variabele uitkeringen. De pensioenuitvoerder kiest het projectierendement en legt dit vast in zijn pensioenreglement. Dit gebruik van de term sluit aan bij de wijze waarop het projectierendement in het debat wordt gebruikt. Het is een manier om pensioen naar voren te halen. Hierdoor kunnen gepensioneerden direct profijt hebben van het betere indexatieperspectief van het nieuwe contract.

De memorie van toelichting heeft het over meer rollen van het projectierendement: "In premieregelingen wordt bij elementen waarbij een onzekere toekomst een rol speelt, gebruik gemaakt van een projectierendement. Uitgangspunt is dat voor al deze elementen dezelfde uniforme projectiemethodiek de basis vormt". De memorie beschrijft vijf functies van het projectierendement, waarbij DNB een uniforme scenario'set voorschrijft. Bij deze functies speelt een onzekere toekomst een grote rol en is de term 'projectierendement' niet passend. In plaats hiervan is het logischer om hier te spreken van een "voorgescreven uniforme scenario'set".

- Voor de communicatie van de verwachte pensioenuitkeringen in scenario's;
 - Net zoals nu krijgen deelnemers aan de hand van de *voorgescreven uniforme scenario'set* inzicht in hun een pensioen bij een pessimistisch scenario, een verwacht scenario en een optimistisch scenario.
- Voor de fiscale premiegrens;
 - De wetgever koerst op een budgettair neutrale premiegrens van 30%, wat correspondeert met een reëel rendement van 1,5%. Later dit jaar wordt een percentiel van de *voorgescreven uniforme scenario'set* gekozen dat hiermee overeenkomt.
- Voor de balans tussen de doelstelling en de premie;
 - De vaststelling van de consistentie tussen premie en pensioendoelstelling wordt uitsluitend de verantwoordelijkheid van sociale partners. Op basis van de *voorgescreven uniforme scenario'set* maakt de pensioenuitvoerder berekeningen ten behoeve van de premievaststelling door sociale partners. Bij het vaststellen van consistentie tussen premie en pensioendoelstelling spelen twee aspecten een rol: het beoogde niveau van toekomstige pensioenuitkeringen en de kans dat de afgesproken pensioendoelstelling wordt gehaald.
- Voor het toetsen van de risicohouding;
 - Op basis van de *voorgescreven uniforme scenario'set* wordt periodiek getoetst of het beleggingsbeleid past bij de vastgestelde risicohouding. Gekeken wordt naar een minimaal verwacht rendement en een maximaal aanvaardbaar risico per leeftijdscohort.
- Voor de vaststelling van de hoogte van het pensioen in de uitkeringsfase.

- Uit de toelichting blijkt dat de *voorgeschreven uniforme scenario'set* wordt gebruikt om het maximaal door een pensioenuitvoerder te hanteren projectierendement te bepalen.

De term projectierendement dient naar onze mening alleen gebruikt te worden voor het door de pensioenuitvoerder vast te stellen ingerekend toekomstig rendement om de hoogte van het pensioen in de uitkeringsfase vast te stellen. Het projectierendement wordt, anders dan bij de andere genoemde toepassingen, door de pensioenuitvoerder vastgesteld. De tekst in de memorie van toelichting zou daarop aangepast moeten worden. Bij het overzicht van de punten waarbij een onzekere toekomst een rol speelt, is een andere term op zijn plaats. Onze suggestie is om hierbij te spreken van een door DNB voorgeschreven uniforme scenario'set.

Nabestaandenpensioen

Het is een positieve ontwikkeling om de verschillende definities van rechthebbenden van een partnerpensioen te harmoniseren naar één eenduidig wettelijk partnerbegrip. Het is te verwachten dat deze harmonisatie veel onduidelijkheid en onzekerheid bij deelnemers zal wegnemen. Wij gebruiken deze consultatieronde graag om nog enkele kanttekeningen te plaatsen.

Uitbreiding partnerdefinitie

Bij de harmonisering van het partnerbegrip worden samenwonenden die minstens zes maanden op hetzelfde adres staan ingeschreven, als partners gezien. Ook als één van beide partners in een verpleeghuis of verzorgingshuis wordt opgenomen, blijven zij voor het partnerpensioen elkaars partner en daarmee rechthebbende. Voor de pensioenuitvoerder wordt het daarmee lastiger na te gaan of daadwerkelijk sprake is van een duurzame huishouding en een rechthebbende op het partnerpensioen. Het is niet uitgesloten dat uitvoerders daar maatregelen voor nemen. Dit kan bijvoorbeeld zijn bij twijfel standaard toekenning van het partnerpensioen. Hiermee zal rekening moeten worden gehouden in de premiestelling en in de waardering. De premies voor partnerpensioen worden door deze onzekerheid (extra) hoger. Een andere mogelijkheid is om bij twijfel juist geen partnerpensioen toe te kennen, met onvrede bij de nabestaanden tot gevolg. Het is de vraag of dit wenselijk is.

Het consultatiedocument gaat uit van 'bij twijfel wel toekennen'. Wij delen die voorkeur, waarvan de consequentie is dat het probleem van de rechtsonzekerheid eenzijdig bij de uitvoerders en – in het verlengde daarvan – de sociale partners wordt neergelegd. Mogelijk kan deze rechtsonzekerheid worden opgelost door een aanmeldplicht voor partners: is een partner niet aangemeld bij het pensioenfonds, dan bestaat er ook geen recht op partnerpensioen. In dat geval is wel aandacht nodig voor mogelijke schrijnende gevallen, zoals deelnemers die overlijden voordat de termijn van aanmelden van een partner is verstreken.

Hoogte nabestaandenpensioen

Sociale partners kiezen de hoogte van het partnerpensioen en het wezenpensioen. Het partnerpensioen mag echter maximaal 50% van het pensioengevend salaris bedragen, waar momenteel nog een maximum geldt van 70% van het ouderdompensioen. In de memorie van toelichting is opgenomen dat beide uitkomsten vergelijkbaar zijn; er is geen fiscale beperking of uitbreiding beoogd. Het nieuwe maximum is naar onze mening hoger dan de huidige fiscale begrenzing voor partnerpensioen. Dit komt doordat het

ouderdomspensioen momenteel is gericht op een pensioen van circa 75% van de gemiddelde pensioengrondslag na 40 dienstjaren en het nabestaandenpensioen dus gericht is op $70\% * 75\% = 52,5\%$ van die gemiddelde pensioengrondslag. Dit zal zeker gelden voor gemiddeld lagere inkomens, waar de franchise een belangrijke invloed heeft op de pensioengrondslag. De tabel op pagina 8, kan daarbij als toelichting dienen. Hierbij is rekening gehouden met de fiscaal minimale franchise 2021 van € 14.544.

Inkomen	Franchise	NP nieuw (max)	NP huidig	Vershil (€)	Vershil (%)
20.000	14.544	10.000	2.864	7.136	249%
35.000	14.544	17.500	10.739	6.761	63%
50.000	14.544	25.000	18.614	6.386	34%
65.000	14.544	32.500	26.489	6.011	23%
80.000	14.544	40.000	34.364	5.636	16%
95.000	14.544	47.500	42.239	5.261	12%
112.189	14.544	56.095	51.264	4.831	9%

In bovenstaande tabel zal het maximale verschil tussen het oude en nieuwe systeem veelal nog worden onderschat, doordat geen rekening is gehouden met een carrièrepad voor deelnemers. Het nieuwe partnerpensioen is gebaseerd op het huidige pensioengevend inkomen, in zoverre is dus sprake van een eindloonsystematiek. Bij veel uitvoerders is momenteel echter sprake van een partnerpensioen op middelloonbasis. Hoewel toeslagen het verschil tussen middelloon en eindloon deels kunnen overbruggen, valt de vergelijking tussen 52,5% van de gemiddelde pensioengrondslag en (maximaal) 50% van het huidige inkomen daarmee nog verder - dan in bovenstaande tabel is geschetst - in het voordeel van de laatste uit.

Tot slot benoemen wij het verschil in verzekerd nabestaandenpensioen tussen de periode van actieve dienst en na pensioeningang. Het nabestaandenpensioen voor overlijden ná de pensioendatum wordt gefinancierd uit het gespaarde kapitaal en bedraagt dan (maximaal) 70% van het ouderdomspensioen. Daarmee wordt in grote lijnen een niveau beoogd dat overeenkomt met de huidige definitie. Hierdoor ontstaat een scherp onderscheid in pensioenhoogte: als het overlijden een paar dagen vóór de pensioendatum plaatsvindt, is het nabestaandenpensioen vooral bij deelnemers met een lager inkomen veel hoger dan wanneer het overlijden een paar dagen ná de pensioendatum plaatsvindt. Wij vragen ons af of een dergelijk potentieel aanzienlijk verschil⁵ gewenst is.

Oude rechten blijven intact: overdekking nabestaandenpensioen?

Het is de bedoeling de oude aanspraken op nabestaandenpensioen in stand te laten. Dit betekent dat de nieuwe risicodekking bovenop de bestaande aanspraken komt. Dit kan met name voor deelnemers met veel deelnemersjaren leiden tot flinke overdekking ten opzichte van het nieuwe fiscale maximum van 50% van het pensioengevend inkomen. Een andere insteek zou kunnen zijn het nabestaandenpensioen alleen aan te vullen tot de nieuwe toezegging. Als deelnemers bijvoorbeeld al € 5.000 pensioen hebben opgebouwd en de nieuwe toezegging bedraagt € 20.000, dan hoeft slechts € 15.000 te worden verzekerd. Dit resulteert in:

- een lagere doorsnee risicopremie voor het nabestaandenpensioen die langzaam oploopt naarmate nieuwe deelnemers (zonder bestaande aanspraken) toetreden tot de regeling en een steeds groter deel van het nabestaandenpensioen moet

⁵ Dit verschil is in de tabel opgenomen in de kolom Vershil (€).

worden verzekerd. Dit brengt overigens wel aanzienlijke administratieve complicaties (of herverdelingen) met zich mee, doordat een dergelijke aanvulling in beginsel alleen mogelijk is voor zover het pensioen bij de huidige uitvoerder is opgebouwd. Daarmee kan een onderscheid ontstaan tussen deelnemers met een lang dienstverband (zij hebben al veel nabestaandenpensioen opgebouwd en krijgen dus een relatief kleine aanvulling) en deelnemers die een even lang dienstverband hebben, maar bij een andere werkgever/ pensioenuitvoerder. Voor hen is niet bij voorbaat bekend hoeveel nabestaandenpensioen zij hebben opgebouwd bij de eerdere werkgever, dus zal het volledige nabestaandenpensioen worden verzekerd. Mogelijk kan het pensioenregister een rol spelen om het opgebouwde nabestaandenpensioen in het verleden te achterhalen. Deelnemers kunnen hier ook mis-/gebruik van maken door bij het aangaan van een nieuw dienstverband geen waardeoverdracht te doen (die in het nieuwe stelsel, zeker bij WVP+, toch al veel minder aantrekkelijk wordt).

Wij geven de wetgever in overweging nader onderzoek te doen naar de vormgeving van het nabestaandenpensioen in het nieuwe stelsel in relatie tot het reeds opgebouwde nabestaandenpensioen.

Oude rechten blijven intact: praktische vormgeving

Het is de bedoeling dat de bestaande aanspraken hun karakter behouden. Het is niet volledig duidelijk wat hiermee wordt bedoeld in de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Voor de uitvoerbaarheid, uitlegbaarheid en effectiviteit van de stelselwijziging is het wenselijk dat ook aanspraken op nabestaandenpensioen worden ingevaren en dat zoveel mogelijk kan worden aangesloten op het nieuwe stelsel. Het ligt niet voor de hand twee regimes te hanteren binnen één pensioenfonds.

Als het bestaande nabestaandenpensioen inderdaad wordt ingevaren, moet er mogelijk een apart label aan het betreffende vermogen worden toegekend. Uit het gelabelde vermogen moet jaarlijks een risicopremie worden onttrokken waarmee de aanspraak op nabestaandenpensioen kan worden verzekerd. In theorie is het betreffende kapitaal daar op het moment van de transitie precies toereikend voor, maar dit kan na verloop van tijd wijzigen – bijvoorbeeld als een pensioenfonds de actuariële grondslagen wijzigt. Ten dele kunnen dergelijke wijzigingen wellicht worden gecompenseerd door middel van toekenning van een beschermingsrendement. Om ongewenste blootstelling aan beleggingsrisico's te voorkomen, kan voor het gelabelde nabestaandenpensioen een afwijkende toekenning van het beschermingsrendement en overrendement (nihil) worden gehanteerd. Omdat voorlopig wordt uitgegaan van een toekenning van deze rendementen naar leeftijdscohorten, lijkt dat nu nog niet mogelijk.

De vereiste dat de aanspraak op nabestaandenpensioen na invaren niet mag wijzigen, betekent een verdere administratieve complicatie bij de verdeling van rendementen. Een negatief rendement kan bijvoorbeeld niet worden toegekend aan het vermogen met het label van een nabestaandenpensioen, aangezien het karakter van de aanspraak niet mag wijzigen. Daardoor ontstaat mogelijk een hefboom voor de rendementstoedeling voor het overige vermogen. Ook is het de vraag of voor dergelijke nabestaandenkapitalen hetzelfde beleggingsbeleid gevoerd zou moeten worden als voor de rest van het fonds. Het is immers de bedoeling het karakter van de aanspraken te behouden, wat een mogelijk behoudender beleggingsbeleid impliceert.

Risicodekkingen

Financieringswijze

Voor de spaarpremie is voorgeschreven dat een leeftijdsonafhankelijke premie wordt betaald. Dit mede in het licht van mogelijke ongewenste arbeidsmarkteffecten, zoals het relatief 'duur' maken van oudere werknemers als gekozen zou zijn voor een stijgende spaarpremie. De risicodekkingen (voor partner- en wezenpensioen, arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid) komen boven op de spaarpremie en zijn ook niet fiscaal begrensd. In beginsel onderscheiden wij een drietal financieringswijzen voor de risicopremies:

- Op basis van een individuele premie, die afhankelijk is van leeftijd en geslacht. Dit betekent geen herverdeling tussen deelnemers, maar wel onderscheid naar leeftijd en geslacht. Met het schrappen van de uitzonderingsgrond voor actuariële berekeningen in de Wet gelijke behandeling leeftijd bij de arbeid, zal voor beide gronden een objectieve rechtvaardiging moeten zijn.
- Op basis van een doorsneepremie, oftewel leeftijds- en geslachtsonafhankelijk. Hiermee wordt voldaan aan gelijkebehandelingswetgeving, maar in deze situatie is wel sprake van herverdeling tussen deelnemers. Deelnemers met een beperkt risico – jongeren zonder partner – financieren hierbij deels de premie van deelnemers met een hoog risico. Daarnaast kunnen bij het vrijwillig voortzetten van de risicodekking voor het partnerpensioen selectie-effecten optreden.
- Op basis van een tussenvariant, waarbij de risicopremie wel leeftijdsafhankelijk is, maar voor mannen en vrouwen gelijk. Of een objectieve rechtvaardiging kan worden gevonden voor het onderscheid naar leeftijd is op voorhand niet te stellen. Ook hier zal sprake zijn van een (overigens meer beperkte) herverdeling tussen deelnemers, waarbij het risico voor mannen en vrouwen ongelijk is.

Wij geven in overweging in de lagere regelgeving richtlijnen vast te stellen voor de financiering van de risicopremies.

Afwijkende risicohouding ingegane rechten voor de pensioenleeftijd

Voor zowel het nieuwe contract (HNC) als de verbeterde premieregeling (VP) is de risicohouding van een leeftijdscohort leidend voor de rendementstoebedeling, rechtstreeks via de life cycles (VP) dan wel via de verdeelregels van het rendement naar leeftijdscohorten (HNC). De ingegane pensioenen zullen voornamelijk bij de oudere leeftijdscohorten voorkomen, maar bijvoorbeeld een ingegaan partnerpensioen zal ook regelmatig voorkomen bij jongeren. Voor jongeren geldt over het algemeen een relatief hoog risicoprofiel, wat zich mogelijk minder goed verhoudt tot een ingegaan pensioen op jonge leeftijd. Voor een ingegaan pensioen zou dan in HNC een afwijkende toekenning van beschermings- en overrendement mogelijk moeten zijn. Voor de bepaling van een (variabele) uitkering mag in het projectierendement maximaal 35% van de risicopremie op zakelijke waarden worden meegenomen. Hiermee wordt al een zekere beperking aangebracht in de volatiliteit van de ingegane uitkering.

Resultaten op risicopremies

De verschillende risicodekkingen zullen gefinancierd worden door middel van een risicopremie, die naar verwachting een neutraal resultaat oplevert. In werkelijkheid zal er echter altijd een resultaat zijn: de werkelijkheid kan nooit helemaal goed worden voorspeld. In HNC kan een dergelijk resultaat via de solidariteitsreserve worden verdeeld. Eventueel kan het ook – in lijn met het micro langlevens risico – via een

biometrisch rendement via standaard verdeelregels worden verdeeld onder de deelnemers.

In de VP is niet standaard voorzien in een resultaatbron uit risicopremies. Wij geven in overweging de mogelijkheden voor resultatendeling uit te breiden, zodanig dat in beginsel alle resultaten verdeeld kunnen worden tussen de deelnemers. Op grond van de memorie van toelichting is het niet toegestaan vergoedingen voor kosten en risicopremies te gebruiken voor hogere pensioenaanspraken. Hoewel dat standpunt op zichzelf te begrijpen is wat betreft de verwachte kosten en de risicopremies, is het naar onze mening nauwelijks werkbaar de resultaten uit hoofde van kosten en risicopremies af te zonderen van de persoonlijke pensioenvermogens en zou het dus mogelijk moeten zijn die resultaten te verdelen. Als de kostenopslagen en risicopremies passend worden vastgesteld, zal het resultaat op langere termijn naar nihil moeten tenderen en geen fiscale consequenties moeten hebben.

Keuze vast of variabel nabestaandenpensioen

Voor de VP krijgt een deelnemer de keuze tussen een vaste of een variabele uitkering, waarbij sociale partners de default bepalen. Deelnemers krijgen ongeveer tien jaar voorafgaand aan de pensioendatum de vraag voor welk type uitkering zij kiezen. In die tien jaar kunnen zij zich verder in de keuzes verdiepen en eventueel hun mening herzien: pas bij pensioeningang wordt een definitieve keuze gemaakt.

Voor een partnerpensioen bij overlijden vóór pensioeningang is geen standaard uitkeringswijze voorgeschreven. Het is onduidelijk of de uitkeringswijze daarmee aan de nabestaande wordt overgelaten, of dat sociale partners daarin leidend zijn. In het eerste geval heeft een nabestaande – in een emotioneel zware tijd – in korte tijd een ingewikkelde keuze te maken. Als sociale partners leidend zijn, komt daarmee mogelijk het uitgangspunt om pensioen meer persoonlijk te maken in het gedrang.

Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid

Bij arbeidsongeschiktheid krijgt een deelnemer in de regel recht op premievrijstelling. Hier komen enkele uitvoeringsaspecten bij kijken, zoals:

- De waardering van de premievrijstelling. Bij een premieregeling is dit de contante waarde van de toekomstige (vrijgestelde) premies. De vraag is tegen welke rente dit wordt gewaardeerd. Wij gaan ervan uit dat dit tegen de risicovrije rente zal zijn. Premievrijstelling is een verplichting om de premie bij te schrijven op het persoonlijke pensioenvermogen. Omdat het wenselijk is dat de jaarlijks bij te schrijven premie op hetzelfde niveau als voor actieven blijft, en daarmee een zo goed als zeker niveau moet behouden, ligt bijschrijving van uitsluitend beschermingsrendement en waardering op basis van de risicovrije rente voor de hand. Aan de andere kant kan een eventueel beleggingsresultaat mogelijk verrekend worden via de verdeelregels en is de premievrijstelling daarmee (ook) voor rekening en risico van deelnemers. Dat zou eventueel kunnen pleiten voor het gebruik van een projectierendement. Het is te overwegen dit in lagere regelgeving te verduidelijken.
- Het is onduidelijk of het de bedoeling is dat de bij te schrijven premie constant moet blijven, of mag variëren met het beschikbare vermogen conform het pensioenvermogen. Als variatie is toegestaan, zal de voorziening meebewegen met het vermogen en kan daaruit meer of minder premie worden vrijgesteld. Dat betekent dat arbeidsongeschikte deelnemers mogelijk op een lager pensioenvermogen uitkomen dan actieve deelnemers. Bij een constante premievrijstelling speelt dat probleem niet, maar zal het rendement op het voor

premiëvrijstelling gereserveerde vermogen als overrendement verdeeld moeten kunnen worden over de deelnemers. Hierdoor ontstaat een (beperkte) hefboom voor het rendement.

- Bij gedeeltelijke revalidatie of een verhoging van het arbeidsongeschiktheidspercentage wijzigt de voorziening voor premievrijstelling en ontstaat een resultaat. Ook hiervan is onduidelijk hoe dit meetelt in HNC en of (en zo ja, hoe?) dit kan worden gedeeld in de VP.

Onderstaand wordt nader ingegaan op de wijze waarop wij de mogelijke uitvoering van een dergelijke regeling in het nieuwe contract voor ons zien in de situatie dat de premievrijstelling ook mag variëren met het beschikbare vermogen. Dat vermogen kan worden gezien als de voorziening voor premievrijstelling. Hierbij enkele kanttekeningen die de onduidelijkheid schetsen die er nog is:

- Het vermogen dat is gereserveerd voor premievrijstelling wordt belegd en de mogelijk vrijgestelde premie kan daarmee fluctueren.
- Doelstelling van premievrijstelling is ervoor te zorgen dat een arbeidsongeschikte deelnemer op een vergelijkbaar pensioenniveau uitkomt als een actieve deelnemer. Dit betekent dat de jaarlijks bijgeschreven premie zo zeker mogelijk moet zijn. Het risico op een lagere premie als gevolg van tegenvallende rendementen moet zo klein mogelijk zijn en een hogere vrijgestelde premie voor een arbeidsongeschikte deelnemer dan voor een actieve deelnemer is vanuit deze doelstelling niet gewenst.
- Premievrijstelling wordt gefinancierd op basis van een risicopremie. Op het moment van arbeidsongeschikt worden, wordt de contante waarde van de vrijgestelde premies in de arbeidsongeschiktheidsvoorziening gestort. In verband met het uitgangspunt van een zo zeker mogelijke premie, is deze bepaald op de risicovrije rente. Onduidelijk is welke premies dit dan moeten zijn. Als deze zijn gebaseerd op de arbeidsongeschiktheidsklasse (bijvoorbeeld 35 - 45%), dan ontstaat vooral bij kleinere pensioenfondsen het risico dat een latere toename van de arbeidsongeschiktheidsklasse niet leidt tot een hoger vermogen. Daardoor ontstaat een mismatch tussen het beschikbare vermogen en de gewenste hoogte van de vrij te stellen premie. De premie die daadwerkelijk kan worden gefinancierd, blijft daarmee op het oude, lagere niveau. Wij onderkennen overigens dat latere (gedeeltelijke) revalidatie tot een omgekeerd effect leidt. Voor grotere pensioenfondsen zal dit naar verwachting enigszins uitmiddelen. Voor kleinere pensioenfondsen moet mogelijk in het kader van prudentie een groter kapitaal in de arbeidsongeschiktheidsreserve worden gestort (bijvoorbeeld op basis van de veronderstelde arbeidsongeschiktheidsklasse bij de bepaling van de risicopremie), met de kans op een te grote arbeidsongeschiktheidsvoorziening. Hoewel dit in het huidige stelsel ook speelt, komen resultaten daarin minder direct tot uiting in de hoogte van de verwachte pensioenuitkering. Een andere oplossing is het risico volledig extern te verzekeren, wat vermoedelijk tot gemiddeld hogere kosten zal leiden.
- De arbeidsongeschiktheidsvoorziening krijgt uitsluitend een beschermingsrendement bijgeschreven. Daarmee wordt het risico door rente, overlijden en/of andere actuariële grondslagen zo veel mogelijk beperkt. Hiermee wordt voorkomen dat de vanuit de reserve vrij te stellen premie en de pensioendoelstelling uit elkaar gaan lopen.
- De resultaten die ontstaan uit een wijziging van de arbeidsongeschiktheidsklasse, worden verrekend in de arbeidsongeschiktheidsvoorziening. Dit heeft betrekking op

(verdere) invalidering en (gehele of gedeeltelijke) revalidering. Er zal een mechanisme nodig zijn om te voorkomen dat de voorziening te hoog wordt, bijvoorbeeld als de gehanteerde actuariële grondslagen in het kader van arbeidsongeschiktheid te ver uiteenlopen met de realisatie in het pensioenfonds.

- De vrijgestelde premies worden jaarlijks onttrokken aan de arbeidsongeschiktheidsreserve. Die premies worden zodanig vastgesteld dat de contante waarde gelijk is aan de arbeidsongeschiktheidsreserve, met een maximum van de premie voor actieven. De vraag is hoe wordt omgegaan met nieuwe arbeidsongeschikten, die tegen een volledige risicopremie en volledige contante waarde instromen in de arbeidsongeschiktheidsreserve. Op grond van het solidaire karakter van de regeling zou dat betekenen dat hun vrijgestelde premie ook lager is dan beoogd. Het is de vraag of dat inderdaad wenselijk is. Mogelijk kan een aparte reserve per deelnemer worden aangehouden, wat dat probleem voorkomt. Dat is echter wel een extra complicatie in de uitvoering. Het is dan ook te overwegen om de arbeidsongeschiktheidsvoorziening gelijk te stellen aan de contante waarde van de vrij te stellen premies die gelijk is aan die voor actieven op enig moment en een op dat moment aanwezig tekort of overschot via de solidariteitsreserve te laten lopen. Bij sluiting van de regeling verdwijnt het referentiekader van de premie voor actieven en zal de vrijgestelde premie logischerwijs meebewegen met de omvang van de voorziening.
- Een stijging of daling van de premie voor actieven loopt direct mee in de onttrekking uit de arbeidsongeschiktheidsreserve. Bij een daling van de premie voor actieven ontstaat er mogelijk een overdekking in deze reserve. Bij een stijging van de premie voor actieven ontstaat er mogelijk een tekort in deze reserve, wat leidt tot een lagere vrijgestelde premie voor de arbeidsongeschikte deelnemers dan de premie voor de actieven.
- Het is de vraag of dit een wenselijke situatie is. Zo niet, dan zou het mogelijk moeten zijn het eventuele tekort of overschot in de voorziening aan te merken als een 'rendement' en het via bijvoorbeeld het overrendement te verrekenen met de overige deelnemers of het via de solidariteitsreserve te delen.

Zoals hiervoor al aangegeven, gaat bovenstaande invulling uit van het nieuwe contract.

In de verbeterde premiereregeling is momenteel geen risicodeling voorzien voor arbeidsongeschiktheid. Alleen voor verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfondsen is optioneel extra risicodeling mogelijk via bijvoorbeeld een solidariteitsreserve. Daarin zou het risico op arbeidsongeschiktheid kunnen worden gedeeld. Hierbij merken wij op dat de aanvullende risicodeling voor verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfondsen ook de mogelijkheid biedt (optioneel) het micro-langlevensrisico te delen over alle deelnemers in plaats van uitsluitend over de deelnemers in de uitkeringsfase. Ook dat biedt derhalve geen mogelijkheid om risico's te delen met de specifieke groep (in dit geval de arbeidsongeschikten).

Het is ons niet duidelijk waarom een dergelijke risicodeling via bijvoorbeeld de solidariteitsreserve voor andere pensioenfondsen niet wenselijk zou zijn. Op grond van het consultatiedocument zal het risico op arbeidsongeschiktheid vermoedelijk extern verzekerd moeten worden, wat overigens ook gebruikelijk is in de huidige praktijk. Voor kleine pensioenfondsen is dat wellicht goed te billijken, maar er zijn voldoende voorbeelden van andersoortige pensioenfondsen die een grotere omvang hebben dan menig verplichtgesteld bedrijfstakpensioenfonds, en die dus het risico op arbeidsongeschiktheid in eigen beheer zouden moeten kunnen houden.

Voorgaande gaat uit van de regeling voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. Dezelfde vraagstukken spelen – beperkte nuanceverschillen daargelaten – ook bij een regeling voor arbeidsongeschiktheidspensioen.